MUNCH
museet

Edvard Munch - hans liv

Tekst av
Marit Lande

Munch i sitt uteatelier, Kragerø 1911

'To magter som præster og sjøfolk er ikke at spøge med!' Slik har Edvard Munch selv formulert sitt syn på de motsatte krefter som slektsarven ga ham som åndelig ballast. Både rent bokstavelig og i overført betydning har disse to 'magter', representert ved prester og sjøfolk i slekten, preget hans liv. Selv har han trolig vært seg helt bevisst den kjerne av motsetninger og konflikt som ble tydelig allerede i tidlig barndom, og som fant sin utløsning i kunsten. Og med en ikke helt vellykket metafor oppsummerer han hvordan disse arvelige disposisjoner har styrt hans liv: 'Da jeg la fra land for livets seilas, følte jeg meg som en skute av gammelt, råttent materiale, som skipsbyggeren sendte ut på det opprørte hav med de ord: forliser du, er det din egen skyld, og da skal du bli oppbrent i helvedes evige ild.' Edvard Munch ble født i Løten på Hedmark, den 12. desember 1863. Hans far, cand. med. Christian Munch, var da korpslege ved militærforlegningen på stedet. På besøk hos sin kollega Dr. Munthe på Elverum ble han kjent med den unge Laura Cathrine Bjølstad, som var 'husjomfru' i familien. Og i 1861 giftet de seg, den 44 år gamle tidligere marinelegen, og den tuberkuløse, 23 år gamle Laura Cathrine.

Foreldrenes bakgrunn og miljø var forskjellig. Laura Bjølstads far var en fremgangsrik skipper og trelasthandler, som senere mistet sin formue. Det var tuberkulose i slekten. 'Min mor var av bondeslekt, en viljesterk slekt, men ormstukket i roten av tæringsbasillen', har Edvard Munch sagt til sin livlege. Familien Munch derimot, var dominert av embedsstanden, prester, vitenskapsmenn og kunstnere: 'Min far tilhørte en dikterslekt, med spirer til genialitet, men også med tegn på degenerasjon...' Men ekteparet var forenet i en sterk og inderlig gudstro, som kom til å prege samlivet og hjemmet. 'Jeg troer det var Herrens Villie at vi skulde have hinanden', skrev Christian Munch til sin svigerfar.

Året etter bryllupet ble det første barnet født, Johanne Sophie. Og det påfølgende året kom familiens førstefødte sønn til verden på Engelhaug gård, der familien bodde til leie. Barnet virket svakelig, og presten ble derfor straks tilkalt til hjemmedåp. Først senere på våren ble dåpen stadfestet i Løten kirke. Edvard Munch var bare ca. ett år da familien flyttet fra Løten.

I 1864 ble Christian Munch utnevnt til korpslege ved Akershus Festning i Kristiania, og hele familien gledet seg til å bo i hovedstaden. De flyttet inn i en leilighet i nærheten av Akershus festning, og der ble de tre yngste barna født; Peter Andreas i 1865, Laura Cathrine i 1867 og Inger Marie i 1868. Moren ble imidlertid stadig svakere, og selv hadde hun neppe ventet å overleve den siste fødselen. Den 12. januar 1868 skrev hun et avskjedsbrev til familien, stilet til sin eldste datter, der hun uttrykte håpet om at 'vi alle, som Gud saa nøie har bundet til hinannen, måtte samles i Himmelen for aldrig meer at skilles'. Brevet ble ofte lest høyt i familiekretsen, og det ble en rettesnor for faren i oppdragelsen av sine barn.

Samme år flyttet familien til en ny og bedre leilighet i Pilestredet 30, i landlige omgivelser i utkanten av tettbebyggelsen. Her døde Laura Bjølstad den 29. desember 1868. Det siste minnet Edvard hadde om

moren var fra dagligstuen hjemme. Juletreet var tent, og 'midt i sofaen sad hun i den svære sorte kjole... stille og bleg. Rundt omkring hende sad eller stod alle fem. Far gik op og ned på gulvet og satte sig så bort til hende i sofaen... Hun smilte og tårer randt ned ad kinden....' Hennes yngre søster, Karen Bjølstad, som tidligere hadde bodd hos familien i lengre perioder for å hjelpe til med barna, flyttet da inn og overtok ansvaret for husholdningen. Til tross for de dystre minnene som knytter seg til tiden i Pilestredet, tenkte Edvard Munch senere med glede tilbake på disse årene. '...Vi var friske der og skulde ikke ha forladt dette strøget...'

I 1875 flyttet familien igjen, denne gang til Grünerløkka, en ny bydel på østkanten. I kalde, trekkfulle leiegårder bodde industriarbeidere og håndverkere, men også enkelte funksjonærer og en og annen embedsmann. Korpslegens mer velstående slektninger var imidlertid bosatt i de mer representative strøkene på vestkanten. Christian Munch trengte ekstra inntekter, og som privatpraktiserende lege i den nye bydelen håpet han på et tilskudd til sin beskjedne lønn fra hæren. At familiens økonomi til tider var svært dårlig skyldtes nok også korpslegens manglende økonomiske sans, samt hans bløthjertethet overfor ubemidlede pasienter.

Karen Bjølstad styrte huset med fast og kjærlig hånd, og ved hjelp av hennes kløkt og fantasi greide familien likevel å opprettholde en borgerlig standard. Hushjelp var en selvfølge, og familien led heller ingen direkte materiell nød. Karen Bjølstad laget materialbilder av mose og løv, en populær genre som hun fikk solgt til forretninger i byen. Dette arbeidet ble et viktig bidrag til familieøkonomien, og også en viktig stimulans for barna i familien. Av tante Karen lærte de å klippe silhuetter av papir, og sammen laget de hele landskaper av mose og strå. Hun var også den som inspirerte dem til å arbeide med tegning. Barnas virksomhet ble tatt svært alvorlig, og resultatene ble omhyggelig tatt vare på. Edvard Munch husket selv hver eneste tegning, og som voksen kunne han i dagevis lete etter en spesiell barnetegning som han visste fantes ett eller annet sted i huset.

De eldste bevarte tegninger av Edvard Munch, f.eks. interiører fra hjemmet, viser at han arbeidet systematisk allerede fra 12-årsalderen. De fleste tegningene fra barneårene henter motiv fra de nære ting i hjemmet, møbler og andre gjenstander. Motiver fra eventyr og historie forekommer også, og her var farens høytlesning en viktig inspirasjon. Christian Munch var levende opptatt av litteratur og historie. Han kunne sagaene utenat, og det store verk om Norges historie av P.A. Munch, korpslegens berømte bror, ble lest høyt i familiekretsen. Eventyr og spøkelseshistorier hørte også med til korpslegens repertoar.

I 1877 opplevde familien Munch en ny tragedie. Det eldste barnet, Johanne Sophie, døde av tuberkulose. Edvard Munch selv var ofte syk i barneårene. Han led av kronisk astmatisk bronkitt, og hadde flere alvorlige anfall av giktfeber og revmatisk feber. Av den grunn ble skolegangen svært uregelmessig. I lange perioder om vinteren måtte han holde seg innendørs, og han ble da undervist privat.

Hjemmet ble derfor i enhver forstand sentrum i Edvard Munchs liv i barndommen. Det var her han fikk sin første skolegang og sin første selvlærte tegneutdannelse. Og det var opplevelser i hjemmet og familien som kom til å danne utgangspunktet for hans viktigste motiver som moden kunstner.

Høsten 1879 begynte Edvard Munch på Kristiania Tekniske Skole. Det var farens ønske at han skulle ta en teknisk utdannelse, det var dette feltet som hadde fremtiden for seg, mente han.Tegning var et av de viktigste fagene ved skolen, og Edvard Munch ble kjent med elever som også tegnet og malte i fritiden. Hyppige sykefravær førte imidlertid til lange avbrudd i skolegangen, og høsten 1880 tok han sitt livs beslutning: 'Min bestemmelse er nu nemlig at blive maler', skrev han i dagboken den 8. november.

Samme høst ble han innskrevet som elev ved Den Kongelige Tegneskole i Kristiania. Slektningene var på farens vegne svært bekymret for hans fremtidige levebrød: 'Stakkars Onkel Christian, nu fik han dette med Edvard også...'. Utpå vårparten 1881 begynte han på tegneskolen, i klassen for frihåndstegning, men det var først høsten 1881 han begynte å følge undervisningen noenlunde regelmessig. Han kom da inn i modellklassen, der han fikk billedhuggeren Julius Middelthun som lærer.

Allerede året etter sluttet Edvard Munch på tegneskolen. Sammen med en gruppe unge kolleger leide han et atelier ved Karl Johans gate, i sentrum av byen. En rekke malere hadde atelierer i den samme bygningen, bl.a. Christian Krohg, en kjent og respektert naturalist. Han tilbød seg å gi de unge malerne gratis korreksjon, og et slikt tilbud var det umulig å avslå. Men Edvard Munch var ikke alltid like begeistret for 'innblanding' fra en 'gammel akademiker' som Krohg. 'Nå har han ødelagt alt sammen for meg', skal han ha sagt en gang Krohg hadde utøvet sin lærergjerning med autoritær disiplin. Edvard Munchs debut som maler fant sted våren 1883, da han stilte ut et maleri på Industri- og Kunstutstillingen, og i desember samme år deltok han på Kunstnernes Høstutstilling for første gang.

Maleren Frits Thaulow var en sentral skikkelse blant Kristianias kunstnere. Som en internasjonalt orientert kunstner med solid økonomi, var Thaulow opptatt av å hjelpe frem unge og ubemidlede kolleger. Frits Thaulow ble også tidlig oppmerksom på Munchs talent, og henvendte seg til hans far med tilbud om å dekke utgiftene for sønnen til reise og opphold i Paris for å se 'Salongen'.

I slutten av april 1885 kunne den 22 år gamle Edvard Munch reise utenlands for første gang. Han dro først til Antwerpen, der han deltok med et verk i den norske avdelingen på Verdensutstillingen. Deretter reiste han til Paris, og i løpet av et tre ukers opphold studerte han samlingene i Louvre. Han sørget også for å se

'Salongen', den store årlige mønstringen av samtidskunst i Paris. Men hva han ellers fikk se av kunst, eller hvilke tanker han gjorde seg om sitt eget fremtidige arbeid, vet man ikke. Det var imidlertid en ung kunstner med alle sanser i beredskap, innstilt på nye opplevelser, som vendte hjem etter sitt første utenlandsopphold.

Sommeren 1885 ble Edvard Munch kjent med Milly Thaulow, 'fru Heiberg' som han kaller henne i sine litterære opptegnelser. Den unge fruen, som var gift med lege og sanitetskaptein Carl Thaulow, en bror av maleren Frits Thaulow, ble Edvard Munchs første store kjærlighet. Han begynte å vandre rastløst opp og ned Karl Johans gate i 'spasertiden', i håp om å få et glimt av henne. Av og til møttes de på et atelier Edvard Munch leide i byen, men gleden og spenningen ved de hemmelige møtene ble snart avløst av skyldfølelse: 'Han havde bedrevet hor.. han havde kastet sig ut i noget som gjorde ham angst...' Det var særlig tanken på faren som plaget ham, og vissheten om farens syn på den synd han hadde begått. Men senere, da andre opplevelser hadde fått minnet om den første kjærligheten til å blekne, kunne Edvard Munch mer nøkternt analysere sine følelser for Milly Thaulow: '..Ung og uerfaren - kommet fra et Klosteraktigt Hjem - ikke som andre blandt Kammerater fået vide noget om dette Mysterium - traf jeg en Salondame fra Kristiania - jeg stod for Mysteriet Kvinden jeg så ind i en uanet Verden...'

På kunstnerkarnevalet i 1886, der også Milly Thaulow og hennes mann var tilstede, kom Edvard Munch i snakk med Hans Jæger. Trolig kjente de hverandre flyktig fra før, Munch og den beryktede leder for den såkalte Kristiania-bohemen. Men det var trolig først i tiden omkring oppstyret rundt beslagleggelsen av Jægers bok Fra Kristiania-Bohêmen, at Munch kom inn i kretsen rundt ham. Og selv om Munch var like meget observatør som deltager i den lille kretsen av kunstnere som kalte seg bohemer, ble dette møtet likevel et vendepunkt i hans liv. Trolig er det Jægers idé om å 'skrive sitt liv' som har virket som inspirator når det gjelder Edvard Munchs litterære arbeider. I de såkalte litterære dagbøker begynte han å skrive ned 'sjelelige opplevelser' fra barndom og ungdom, spesielt minner knyttet til kjærlighet og død, motiver som senere ble utformet i bilder.

Våren 1889 arrangerte Munch en egen utstilling i Kristiania, den første separatutstilling som ble holdt i hovedstaden. Utstillingen omfattet hans samlede produksjon, og den førte til at han fikk Statens kunstnerstipend for å studere modelltegning i Paris. Om sommeren leide familien Munch et lite hus i Åsgårdstrand ved Kristianiafjorden. Senere ble dette stedet det faste punktet i Edvard Munchs liv. I 1898 kjøpte han seg sitt eget hus i Åsgårdstrand, og dit søkte han seg tilbake nesten hver eneste sommer i mer enn 20 år. Det var hit han lengtet når han var i utlandet og i perioder da han følte seg nedfor og utslitt. 'Å gå i Åsgårdstrand er som å gå blant bildene mine - Jeg får slik lyst til å male når jeg er i Åsgårdstrand', har han sagt.

Høsten 1889 reiste Edvard Munch til Paris med Statens kunstnerstipend. Det var en uttrykkelig forutsetning for stipendiet at han skulle lære seg modelltegning, og han meldte seg derfor som elev hos den kjente mester Léon Bonnat, der en rekke andre norske kunstnere også hadde studert. I november døde hans far, og Edvard Munch hadde ingen mulighet til å rekke hjem til begravelsen. Han flyttet i januar ut til forstaden St. Cloud, der han leide et hyggelig værelse med utsikt over Seinen. I fire måneder møtte Munch pliktskyldigst opp hos Bonnat, men etter en tid holdt han seg helst på værelset sitt.

Etter farens død sank Munch ned i tungsinn, og i en stemning av tung melankoli oppsøkte han etablissementet Montagnes Russes i Boulevard des Capucines. Det var som om musikken og fargene førte ham inn i en verden av glede og lys, og gjennom skyer av tobakksrøk ble han fanget inn av et syn som grep ham forunderlig sterkt. Bildet av et par i omfavnelse brente seg inn i ham, og mange år senere tok han igjen frem denne opplevelsen i sine tanker og formulerte den litterært. Inntrykkene fra Montagnes Russes får her karakter av et kunstnerisk manifest, og slik er de også omtalt i all senere litteratur om Edvard Munch: 'Folk skulle forstå det hellige, det mægtige ved det, og ta av seg hatten som i en kirke. Jeg skulde fremstille en række slike billeder. Der skulle ikke længer males interiører, folk som læser og kvinder som strikker. Det skulle være levende mennesker som puster og føler, lider og elsker.'

Etter å ha sett 'Salongen' reiste Munch hjem i mai, litt betenkt med hensyn til utsiktene for fremtiden. Sommeren ble tilbrakt dels i Åsgårdstrand, dels i Kristiania, og i oktober 1890 forlot han igjen hjembyen for å starte sitt andre studieår i Paris. Båtreisen gikk via Le Havre, men på grunn av sykdom som han pådro seg ombord, lot han seg legge inn på kysthospitalet der før han fortsatte reisen. Etter noen få dager i 'sibirsk kulde' i Paris, reiste han sydover til varmere strøk ved Middelhavet. Resten av vinteren tilbrakte han i Nice. Pengeproblemer fikk Munch til å prøve lykken ved spillebordene i Monte Carlo, og en tid ble han som besatt av spenningen rundt ruletten. Men i mai reiste han tilbake til Paris for å få med seg 'Salongen', og om sommeren var han igjen tilbake i sitt kjære Åsgårdstrand.

På grunn av perioder med sykdom i stipendietiden, fikk Munch innvilget stipend også for et tredje år. Og igjen kunne han sette kurs mot Frankrike, der han sammen med den norske maleren Christian Skredsvig igjen

tilbrakte vinteren i Nice. I denne tiden eksperimenterte Munch med forskjellige maleteknikker. En kort periode arbeidet han i ren impresjonistisk teknikk. Senere utviklet han en erindringskunst i slekt med symbolismen og den såkalte syntetistiske stil, der motivene bygger på de 'sjelelige opplevelser' fra barndom og ungdom, som skulle utvikles til den billedsyklus som fikk betegnelsen Livsfrisen.

Da Munch fikk statsstipend for tredje år på rad, gikk det rykter om at han hadde brukt stipendiepengene til et 'rekreasjonsopphold i Syden'. Han bestemte seg da for å vise resultatene av studietiden i Frankrike, og i september 1892 åpnet han igjen en separatutstilling i Kristiania. Utstillingen ble besøkt av den norske maleren Adelsteen Normann, bosatt i Berlin og medlem av Kunstnerforeningen der. Han ble straks begeistret for bildene og sørget for å få invitert Munch til å vise utstillingen i Kunstnerforeningens lokaler i Berlin.

Utstillingen i Berlin åpnet den 8. november, og ble straks stemplet som en 'forhånelse mot kunsten'. Det var imidlertid malemåten, ikke motivene man reagerte på, og etter diskusjon og avstemning i Kunstnerforeningen ble utstillingen stengt etter en uke. Avisene var fulle av stoff om 'Der Fall Munch', men Edvard Munch selv var i lutter begeistring over oppstyret: '... jeg har ikke havt så morsomme dage - Utrolig at noget sådan uskyldigt som maling kan vække sligt røre', skrev han hjem til familien. Han så straks den reklame som lå i 'Der Fall Munch', og tegnet kontrakt med kunsthandleren Edouard Schulte om å vise utstillingen i Köln og Düsseldorf. I desember leide han for egen regning et lokale i Equitable Palast i Berlin, der publikum måtte betale inngangspenger. Det økonomiske utbyttet ble imidlertid ikke det han hadde håpet.

Munch var nå blitt en kjent person i Berlins kunstnermiljø. I vinkneipen 'Zum schwarzen Ferkel' kom han inn i et stimulerende miljø som på mange måter minnet om bohemkretsen hjemme i Kristiania. Han knyttet vennskap og kontakter med diktere, litterater og filosofer som f. eks. August Strindberg, Richard Dehmel, Holger Drachman og Julius Meier-Graefe. Den polske dikteren Stanislaw Przybyszewski, som selv var sterkt opptatt av seksualitet og fri kjærlighet, var selve livsnerven i dette miljøet som fungerte som en smeltedigel for ideer og motiver. Edvard Munch leide seg atelier, og fortsatte arbeidet med motivene til Livsfrisen. Grunnstammen i denne billedsyklus, der motivene er knyttet til kjærlighet, angst og død, var en gruppe bilder som ble utstilt i 1893 under tittelen Kjærlighet. I Berlin laget han også sine første raderinger og litografier.

Fire vintre på rad bodde Munch i Berlin. Han hadde lite kontakt med tyske malere, 'Berlin blir i alfald ikke på længe nogen Kunstby', skrev han hjem. Det er åpenbart at det var omgangskretsen i 'Ferkelen' som holdt ham der, og da kretsen begynte å oppløses bestemte han seg for å bryte opp. Høsten 1895 hadde han en stor separatutstilling hjemme i Kristiania, som også Henrik Ibsen besøkte. Ibsen ble spesielt opptatt av

maleriet Kvinnen i tre stadier, et bilde, som ifølge Munch selv, skal ha gitt inspirasjon til motivet i Ibsens drama Naar vi døde vaagner.

I slutten av februar 1896 reiste Munch igjen til Paris. På Salon des Indépendants stilte han ut malerier, fast bestemt på å markere seg som kunstner i verdensbyen. I det private galleriet Salon de l'Art Nouveau viste han dessuten sin utvidede serie med kjærlighetsmotiver, samt grafikk. I et fruktbart samarbeid med den kjente trykkeren Auguste Clot skapte han en rekke fargelitografier og tresnitt med motiver fra Livsfrisen, og han laget programplakat for Théâtre de l'Oeuvres Ibsen-forestillinger. Men noe egentlig gjennombrudd i Paris ble det ikke. Hans økonomi var på dette tidspunkt temmelig svak, særlig på grunn av mislykkede forsøk på ruletten. Igjen fikk han kontakt med August Strindberg, som da var midt oppe i sin 'Inferno-krise'. Han var også sammen med dikterne Sigbjørn Obstfelder og Stéphane Mallarmé. Gjennom sin venn komponisten Frederick Delius fikk Munch kontakt med familien Molard, som i sitt hjem i rue Vercingétorix skapte et samlingssted for kunstnere.

Selv om Munch ikke oppnådde det forventede gjenombrudd i Paris, begynte stemningen hjemme i Kristiania å snu. Høsten 1897 hadde han en stor utstilling i Kristiania, og her fikk han oppleve at bildene hans ikke lenger virket så sjokkerende på publikum. Oppmuntret av medgangen leide han seg atelier i Universitetsgaten sammen med maleren Alfred Hauge, og her bodde han også. Han sov på en madrass på gulvet ved siden av en osende og stinkende parafinovn.

Det var på denne tiden han ble kjent med Mathilde Larsen, datter av en av byens største vinhandlere. Tulla, som hun ble kalt, var da allerede en 'aldrende jomfru' på 30 år, Edvard Munch var fire år eldre, og det forholdet de innledet denne vinteren skulle ingen av dem noen gang bli helt ferdige med. Allerede på et tidlig tidspunkt virker det som om forholdet sett fra Munchs side kom totalt ut av kontroll, idet han fullstendig undervurderte styrken i Tulla Larsens lidenskap. Våren 1898 reiste de sammen til Italia, der Munch studerte renessansens monumentalkunst. Men snart sendte han Tulla til Paris, der hun skulle vente til han kom etter. Med Tulla Larsens avreise fra Italia var forholdet i realiteten over. Senere var de sammen bare rent sporadisk, inntil forholdet fikk en dramatisk slutt i 1902. Edvard Munch og Tulla Larsen hadde da kommet

sammen til et 'forsoningsmøte' i Åsgårdstrand. Det fantes en revolver i huset, og ved et skyteuhell ble Munch såret i venstre hånd. Han ga Tulla Larsen skylden for ulykken, og brøt deretter all kontakt med henne og deres felles omgangskrets som han mente tok damens parti.

Senere ble Munch nesten monomant opptatt av sin skade, og den ødelagte fingeren ble en konstant påminnelse om de 'tre ødelagte år' av hans liv.

I samme år, 1902, opplevde Edvard Munch også sitt definitive gjennombrudd i Berlin. Ti år etter 'skandaleutstillingen' ble Livsfrisen utstilt på Berliner-secessionen, en utstilling som førte til kunstnerisk anerkjennelse og økonomisk fremgang. 'Det hele er som et eventyr', skrev han hjem. Han tegnet kontrakt med tyske kunsthandlere om enerett på salg av malerier og grafikk, og han ble kjent med øyelegen Max Linde i Lübeck, hans første mesén. På Salongen i Paris, der Munch stilte ut i 1903 og 1904, vakte bildene hans oppmerksomhet. Hans største suksess på denne tiden var imidlertid den store utstillingen i Praha i 1905. 'Jeg håber at det ikke bare blir ære men osså Guld', skrev han forhåpningsfullt til sin tante. Gull ble det nok ikke så meget av, men likevel tenkte Munch senere med stor glede tilbake på denne utstillingen. Han var takknemlig for den hjertelige og storslagne mottagelsen han fikk oppleve, og senere sto dagene i Praha for ham som 'en skjønn drøm'.

Etter bruddet med Tulla Larsen hadde imidlertid nervene hans kommet i ulage. Stadig reisevirksomhet og stort alkoholkonsum tok på kreftene. Portrettoppdrag for den rike bankier Warburgs datter førte ham til Hamburg, der han fikk en serie anfall med hallusinasjoner. Bedre ble det ikke i Weimar, der han i forbindelse med portrettoppdrag ble trukket inn i et miljø med selskaper og mottagelser. Parallelt med nerveproblemene økte også aversjonen mot Norge og 'Fiendens By'. Munch hadde fått det for seg at han for enhver pris måtte unngå å komme hjem, muligens med unntagelse av kortere besøk i Åsgårdstrand. Etter oppfordring fra venner i Tyskland prøvde han opphold ved kursteder i Thüringerwald, Bad Elgersburg og Bad Kösen, men uten å komme i balanse. Og da Edvard Munch i 1906 ble engasjert av Max Reinhardt for å lage dekorasjonsutkast til en oppførelse av Gengangere på den nye kammerscenen ved Deutsches Theater i Berlin, var hans nerveproblemer allerede blitt betydelige.

Somrene 1907 og 1908 tilbrakte Edvard Munch i badebyen Warnemünde ved Østersjøen, et 'tysk Åsgårdstrand', som han kalte stedet. På nudiststranden spente han opp sine svære lerreter og malte bl.a. Badende menn med badevaktene som modeller, mens han nøt sjøluften i fulle drag. Men i september 1908 ble oppholdet brått avbrutt. Munch synes da å ha vært på grensen til det psykotiske, han hadde følelsen av å bli forfulgt, og trodde at alle spionerte på ham. Han reiste til Danmark, og med hjelp av sin venn, dikteren Emanuel Goldstein, lot han seg legge inn på Dr. Jacobsons klinikk i København. Her fikk han ro og fred, og han gjennomgikk også forskjellige kurer som feks. 'elektrifisering'. Og han bestemte seg for aldri mer å smake alkohol. På klinikken fortsatte han sitt arbeid, og i løpet av det åtte måneder lange oppholdet fikk han anerkjennelse fra mange hold. Han ble tildelt Den kongelige St. Olavs orden for fortjenstfull kunstnerisk virksomhet, og Nasjonalgalleriet i Kristiania gjorde store innkjøp fra utstillingen i Kristiania i 1909, som ble en suksess også hos det brede publikum.

I mai 1909 ble Munch utskrevet fra Dr. Jacobsons klinikk. Han bestemte seg for å bosette seg i Norge, men Kristiania ville han unngå for enhver pris. Der holdt 'fienden' til, mente han. Sammen med sin slektning Ludvig Ravensberg tok han sjøveien hjem. Hele tiden hadde han i tankene å finne et sted der han kunne slå seg ned. Da skipet passerte Kragerø, ble han så begeistret for byen at han bestemte seg for å bosette seg der. Han fikk leie en eiendom med stort hus og hage og utsikt over skjærgården. Her fikk han bygd et friluftsatelier for å kunne delta i konkurransen om utsmykningen av Universitetets nye festsal i Kristiania. Landskapet inspirerte ham, og det samme gjorde menneskene han møtte. Motivene til hovedfeltene i Universitetsdekorasjonen Historien og fondbildet Solen, er hentet fra naturen rundt Kragerø, mens sjømannen Børre Eriksen, som ble Munchs 'altmuligmann', fikk være modell for hovedskikkelsen i Historien. 'Aldri har arbeidet gitt meg slik glede', sa han.

Det var en skuffelse for Munch at han ikke fikk kjøpe huset i Kragerø. Året etter kjøpte han derfor en eiendom på den andre siden av Oslofjorden, Nedre Ramme i Hvitsten. Her fant han det landskapet han søkte til det andre store bildet til Aulaen, Alma Mater. Denne eiendommen var det vakreste stedet langs kysten, mente Munch. Her holdt han seg med duer og kalkuner, ender og høns, og hesten Rousseau hadde gode dager på de saftige gressbakkene. I 1913 leide han for noen år også Grimsrød hovedgård på Jeløya, der han også fikk innredet atelierer. Hans gamle motvilje mot Kristiania og Kristianiafolk syntes også å minske noe i denne tiden. Av og til våget han seg inn til hovedstaden, han tok en tur til sine barndomstrakter for å se på gamle tomter.

Ved den store Sonderbund-utstillingen i Köln våren 1912 fikk Munch oppleve den store ære å bli invitert til å stille ut sammen med van Gogh, Gauguin og Cézanne. 'Her er samlet det Vildeste der er malt i Europa - jeg er rent klassiker og afbleket', skrev han til sin venn Jappe Nilssen. Og året etter fikk Munch og Picasso, som

er rent klassiker og ubiskut..', skrev han til sin venn Jappe Nilssen. Og året etter fikk Munch og Picasso, som de eneste inviterte utlendinger, hver sin hovedsal på Høstutstillingen i Berlin. I 1916 ble Auladekorasjonen i Universitetet innviet, og samme år kjøpte Edvard Munch eiendommen Ekely på Skøyen, vest for Kristiania. Her ville han slå seg ned for resten av livet. Hovedhuset på Ekely var en romslig villa i sveitserstil. En glassveranda på sydsiden vendte mot en praktfull frukthage med epletrær og kirsebærtrær. Fra verandaen kunne man se vidt omkring, mot syd åpnet landskapet seg mot byen og fjorden, og mot vest var det utsikt mot fjerne åser. Da Munch kjøpte eiendommen sto det en gammel låve på tomten. I tillegg til hesten og hundene hadde han en tid ku på båsen og gris i bingen, høns hørte også med til 'gårdsbruket'. Munch var på denne tiden en holden mann, og han likte godt å presentere seg som 'godseier'. Flere store uteatelierer fikk han bygget, og i 1919 også et 'vinteratelier', tegnet av hans venn og slektning, arkitekten Henrik Bull.

Edvard Munch levde forholdsvis isolert på Ekely, og hadde mindre kontakt enn før med venner og familie. Reisevirksomheten avtok også, men i årene 1920-22 besøkte han Berlin, Paris og Zürich, og i 1926-27 foretok han igjen reiser til flere europeiske byer. Munch-utstillingene omkring i Europa hadde vært som et 'triumftog uten like', som Jappe Nilssen formulerte det. I 1927 ble det holdt store retrospektive utstillinger av Edvard Munchs kunst både i Berlin og Oslo. Selv holdt han seg imidlertid borte fra 'åpningsbesværlighederne'. Han hadde viktigere ting å ta seg av: 'Jeg kan ikke holde ut å være langt borte fra kullstiften og penselen. Jeg må vite at kommer det en bølge jagende gjennom meg, så ligger stiften og penslene ferdig'. I 1930 sprengtes et blodkar i Munchs høyre øye. En stund var han nesten blind, og tre år senere fikk han igjen det han selv kaller 'de farlige øienkongestioner'.

På 70-årsdagen i 1933 mottok Munch Storkorset av St. Olavs orden. Da den tyske krigsmakt invaderte Norge, avviste Munch all kontakt med tyske og norske nazister. Okkupasjonsmakten truet med å beslaglegge Ekely, og Munch fryktet for sine 'barn' - bildene. Men samtidig falt det en forunderlig ro over ham.'... Nå er alle de gamle spøkelsene krøpet ned i musehullene sine for dette ene store spøkelset', skal han ha sagt til Pola Gauguin. Vinteren 1943-44 pådro han seg lungebetennelse, og den 23. januar 1944 døde han rolig på Ekely.